

enligt Magnusson överträffade – doktrin om att en kris uppstår i den stund krediten upphör i ett samhälle. Det är också utmärkande för det senaste decenniets kris för det globala finanssystemet att utlåningen mellan banker i princip upphörde i ett slag när krisen briserade. Men är det en bakomliggande orsak?

Magnusson vill alltså tränga bakom ett ytligt beskrivande av finanskraschernas uppkomst och följder. Jag undrar dock, efter att ha slagit ihop boken, vad som egentligen är bakomliggande orsaker och vad som är ytfenomen för Magnusson. Exposén fokuserar alltså på ett antal större finanskrascher under kapitalismens fem århundraden, men tillskriver orsakerna den mänskliga naturen och de samhällseliga institutionerna. Således förefaller det i slutändan inte vara några systemimmanenta eller -specifika orsaker.

Adam Smith, för att anföra ett eget historiskt exempel, förklarade 1776 i *Wealth of nations* (bok I, kap. 9) holländarnas investeringar och spekulation i Storbritannien med att deras överskott på kapital vuxit sig ”beyond what they can employ with tolerable profit in the proper business of their own country”. Liknande förklaringar, för andra kriser, har anförts av både marxister och socialliberaler, tillstår Magnusson, och förekommer även i Keynes så kallade likviditetsfälla, utan att han gör någon större sak av det. Detta, menar jag, hade kunnat visa just på systemiska orsaker kopplade till kapitalismen som sådan, som i boken förekommer blott som ett diffust sammanhang.

Magnusson summerar sina slutsatser med den retoriska frågan om bubbolor går att undvika. Han förefaller sälla sig till pragmatikerna och betonar att det är gott nog att göra så gott man kan, om så bara för att mildra omfattningen och konsekvenserna av framtida kriser. För detta krävs samarbete och samtal. Men i dag, avslutar han, går utvecklingen mot det motsatta, mot ökad protektionism och politisk polarisering, och hans pragmatiskt-optimistiska grundhållning slutar i en stilla pessimism. *Finanskrascher* avslutas därmed lite grand hängande i luften utan att några tydliga eller långtgående slutsatser dragits.

Göteborgs universitet

HENRIK JUNG

Ann Sofie Dahl, *NATO: Historien om en försvarsallians i förändring* (Lund: Historiska media 2019), 252 s.

År 2019 firade historiens mest långlivade och framgångsrika försvarsallians, *North Atlantic Treaty Organization* (NATO), 70-årsjubileum. I Sverige uppmärksammades detta knappast alls, trots att vårt lands säkerhet i hög grad

anses ha varit beroende av alliansens existens sedan den bildades. Under det kalla kriget undvek den svenska regeringen att tala om NATO:s centrala betydelse i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Men efter det kalla kriget har svenska regeringar (oavsett färg) manifesterat detta på många olika sätt, bland annat genom Sveriges deltagande i NATO:s Partnerskap för fred (PFF), och i de NATO-ledda, FN-sanktionerade, fredsoperationerna i Bosnien, Kosovo, Afghanistan och Libyen, där Sverige ofta har deltagit med mer stridskrafter än många av NATO:s medlemsländer.

Det är mot denna bakgrund överraskande att NATO inte har studerats mer vid svenska lärosäten, men en som faktiskt har gjort det är Ann-Sofie Dahl, docent i statsvetenskap vid Lunds universitet och "Nonresident Senior Fellow" vid United States Atlantic Council (ACUS) i Washington, DC. Hon har under flera årtionden forskat om och publicerat en lång rad studier – både på svenska och internationella förlag – om NATO och om NATO:s betydelse för svensk säkerhet.

I den senaste boken hon skrivit om ämnet är upplägget både brett och djupt. Dahl ger en insiktsfull kronologisk framställning om alliansens historia från början till nutid. Framställningen är dock inte jämntjock, utan tyngdpunkten ligger på tiden efter det kalla krigets slut snarare än på det kalla kriget; på NATO:s transformation i samband med Berlinmurens fall, ingripandet i Balkankrigen, utvidgningen av medlemskaran, "kriget mot terrorismen" efter den 11 september 2001 och slutligen Ukrainakrisen. Under denna 30-åriga period började NATO att agera proaktivt och engagerade sig med stor kraft även utanför alliansens territorium. Sedan Ukrainakrisen startade har dock pendeln svängt tillbaka till försvar av NATO:s territorium igen, eller som Dahl uttrycker det, "tillbaka till ruta ett".

Boken har många förtjänster. Den är pedagogiskt upplagd och skulle passa sig ypperligt som lärobok, särskilt i ett land där kunskaperna om NATO och NATO:s historia som regel är skrala. Dahl skriver att det är lätt att missa perspektiven bakåt i ett land som inte är medlem av alliansen, och att det som kanske i allra högst utsträckning utmärker NATO är att det är en allians som gång på gång har visat sig förmögen till anpassning och förändring. Och även till pragmatiska kompromisser mellan medlemsländerna då olika typer av intressekonflikter uppstått, som när Frankrikes president Charles de Gaulle år 1966 beslutade att Frankrike skulle lämna NATO:s permanenta militära kommandostruktur (men inte NATO som organisation) och att alla NATO-kommandon på franskt territorium skulle dras tillbaka inom ett år. Sedan dess ligger NATO:s högkvarter i Bryssel, och sedan 2009 är Frankrike åter tillbaka i NATO:s kommandostruktur.

När så muren fallit, Tyskland återförenats och Sovjetunionen kollapsat 1989–1991 var det många som inte längre såg behovet av NATO:s existens.

Men majoriteten av länderna i det forna östblocket, liksom flera av de före detta Sovjetrepublikerna, visade stort intresse av att upptas som medlemmar. "NATO togs helt på sängen", skriver Dahl, "när de länder som alldeles nyligen, under nästan ett halvt sekel, hade ingått som medlemmar i Warszawapakten formligen rusade mot dess dörr i hopp om att bli insläppta i värmen med trygga säkerhetsgarantier hos den forna fienden". Även detta blev en långsam process med många kompromisser, men nu – år 2020 – kan vi konstatera att medlemsskaran i flera utvidgningsomgångar har ökat från 16 medlemmar år 1989 till 29, och att Nordmakedonien av allt att döma kommer att bli den 30:e medlemmen inom kort.

Efter de NATO-ledda operationerna i Bosnien, Kosovo, Afghanistan och Libyen – som Dahl täcker väl i boken – inträffade Ukrainakrisen och NATO visade återigen prov på förmåga till förändring och anpassning efter nya säkerhetspolitiska förhållanden. I denna del av boken lyfter Dahl också på ett intressant sätt in Finlands och Sveriges – NATO-partners sedan 1994 – förhållande till NATO i ett Europa präglad av nya spänningar mellan Ryssland och NATO. Länderna spelar, skriver hon, "med sina långa kustlinjer och strategiskt viktiga öar, en helt central roll för NATO:s möjligheter att försvara sina baltiska medlemsländer och avskräcka Ryssland från ytterligare militära äventyr". Och under NATO:s toppmöte i Wales sommaren 2014 manifesterades detta genom ett ytterligare närmare militärpolitiskt samarbete mellan NATO och Finland/Sverige, det så kallade utökade partnerskapsprogrammet, *Enhanced Opportunities Program* (EOP).

I slutet av boken går Dahl också in på den rad av det hon kallar "transatlantiska trauman" som präglat alliansen över tid – bland annat bördefördelningsdebatten, synen på Ryssland, Turkiets roll i alliansen och spänningen mellan Nord- och Sydeuropa – men också de dagsaktuella problem som Brexit och president Donald Trump framkallat. Dahl avslutar ändå optimistiskt när hon påminner om att NATO snarare än en "studie i kriser" är en "studie i överlevnad", och att det faktum att NATO är en defensiv försvarsallians med ett politiskt syfte, "att försvara värderingar likväl som territorier", gör att alliansen kommer att överleva även Donald Trump. Dahls bok är lättläst och läsvärd, och hon visar tydligt hur väl hon behärskar den vetenskapliga litteraturen på området, samtidigt som hon utnyttjar initierade, samtida källor i form av intervjuer. Jag hoppas att boken blir ett standardverk, som kommer att användas flitigt vid våra lärosäten i kurser om internationell politik!

Institut for forsvarsstudier, Oslo

MAGNUS PETERSSON